

RAQAMLI TRANSFORMATSIYA SHAROITIDA O'ZBEKISTON TA'LIM TIZIMINI MODERNIZATSIYA QILISHNING INNOVATSION MEXANIZMLARI

Raxmatullayev Otabek Jamoliddin o'g'li

O'zbekiston Respublikasi bank-moliya akademiyasi

Moliya va moliyaviy texnologiyalar fakulteti

Loyiha boshqaruvi yo'nalishi Lb 25-01-guruh

Magistranti

Annotatsiya: Mazkur maqolada raqamli transformatsiya sharoitida O'zbekiston ta'lim tizimini modernizatsiya qilishning innovatsion mexanizmlari tahlil qilinadi. Tadqiqot ta'lim jarayoniga raqamli texnologiyalarni joriy etish, elektron ta'lim platformalari, sun'iy intellekt, masofaviy ta'lim va raqamli boshqaruv tizimlari kabi mavzularni qamrab oladi. Bundan tashqari, milliy ta'lim tizimidagi islohotlar, ayniqsa “Raqamli O'zbekiston 2030” strategiyasi doirasidagi chora-tadbirlar ilmiy jihatdan asoslab berilgan. Birinchidan, maqolada ta'lim sifatini oshirish, o'qituvchilarning raqamli kompetensiyalarini rivojlantirish va o'qitish-o'qitish jarayonining samaradorligini ta'minlash choralari bayon etilganini ta'kidlash kerak. Tadqiqot natijalari asosida ta'lim tizimini modernizatsiya qilishning tashkiliy pedagogik va texnologik mexanizmlari ishlab chiqildi va amaliy takliflar va tavsiyalar shakllantirildi. Bu yerda taqdim etilgan tadqiqot ishlari raqamli transformatsiya sharoitida barqaror va raqobatbardosh ta'lim tizimini shakllantirishga hissa qo'shadi.

Kalit so'zlar: Raqamli transformatsiya, ta'lim tizimi, modernizatsiya, innovatsion mexanizmlar, raqamli ta'lim, elektron ta'lim, masofaviy ta'lim, sun'iy intellekt, pedagogik innovatsiyalar, raqamli kompetensiya, ta'lim sifati, “Raqamli O'zbekiston - 2030”.

Abstract: This article analyzes innovative mechanisms for the modernization of the education system of Uzbekistan in the context of digital transformation. The research covers topics such as the introduction of digital technologies into the educational process, e-learning platforms, artificial intelligence, distance learning,

and digital management systems. In addition, the reforms in the national education system, especially measures within the framework of the “Digital Uzbekistan - 2030” strategy, are scientifically substantiated. First of all, it should be noted that the article describes measures to improve the quality of education, develop teachers' digital competencies, and ensure the effectiveness of the teaching-learning process. Based on the results of the research, organizational, pedagogical, and technological mechanisms for the modernization of the education system were developed, and practical proposals and recommendations were formulated. The research work presented here will contribute to the formation of a sustainable and competitive education system in the context of digital transformation.

Keywords: *Digital transformation, education system, modernization, innovative mechanisms, digital education, e-learning, distance learning, artificial intelligence, pedagogical innovations, digital competence, quality of education, “Digital Uzbekistan - 2030”.*

Kirish

Hozirgi globallashuv va axborotlashgan jamiyat sharoitida raqamli transformatsiya barcha sohalar, xususan, ta’lim tizimini tubdan yangilashning asosiy omiliga aylanmoqda. Zamonaviy iqtisodiyotning raqobatbardoshligi bevosita inson kapitali sifati va ta’lim tizimining innovatsion rivojlanish darajasi bilan belgilanadi. Shu bois, O’zbekiston Respublikasida ta’lim tizimini modernizatsiya qilish va uni raqamlashtirish davlat siyosatining ustuvor yo’nalishlaridan biri sifatida qaralmoqda.

O’zbekiston Respublikasi Prezidenti tomonidan 2020-yil 5-oktabrda qabul qilingan “Raqamli O’zbekiston - 2030” strategiyasini tasdiqlash to’g’risidagi PF-6079-son Farmonida iqtisodiyot tarmoqlari bilan bir qatorda ta’lim sohasida ham zamonaviy axborot-kommunikatsiya texnologiyalarini keng joriy etish ustuvor vazifa sifatida belgilangan. Mazkur strategiya doirasida elektron ta’lim tizimlarini rivojlantirish, raqamli infratuzilmani takomillashtirish, IT sohasida malakali kadrlar

tayyorlash hamda ta'lim jarayoniga innovatsion texnologiyalarni keng tatbiq etish bo'yicha kompleks chora-tadbirlar amalga oshirilmoqda .

Shuningdek, 2023-yil 11-sentabrda qabul qilingan “O'zbekiston - 2030” strategiyasida ham ta'lim tizimini xalqaro standartlar asosida takomillashtirish, uning sifatini oshirish va zamonaviy talablar darajasiga olib chiqish asosiy maqsadlardan biri sifatida qayd etilgan. Ushbu strategiyalar ta'lim tizimini raqamlashtirish orqali uning samaradorligini oshirish, ochiqlik va shaffoflikni ta'minlash hamda ta'lim xizmatlari sifatini yangi bosqichga olib chiqishga xizmat qiladi.

Bugungi kunda raqamli transformatsiya ta'lim tizimida yangi pedagogik yondashuvlarni joriy etish, masofaviy ta'limni rivojlantirish, sun'iy intellekt va raqamli platformalardan samarali foydalanish imkonini bermoqda. Shu bilan birga, “Bir million dasturchi” kabi loyihalar orqali yoshlarning raqamli ko'nikmalarini rivojlantirish, IT ta'limni ommalashtirish va innovatsion fikrlashni shakllantirishga alohida e'tibor qaratilmoqda .

Mazkur maqolaning dolzarbligi shundaki, raqamli transformatsiya sharoitida O'zbekiston ta'lim tizimini modernizatsiya qilishning samarali innovatsion mexanizmlarini aniqlash va ularni ilmiy asoslash zarurati mavjud. Tadqiqotning asosiy maqsadi - ta'lim tizimini raqamlashtirish jarayonida qo'llanilayotgan zamonaviy yondashuvlar va innovatsion mexanizmlarni tahlil qilish hamda ularning samaradorligini oshirish bo'yicha ilmiy-amaliy tavsiyalar ishlab chiqishdan iborat.

Adabiyotlar sharxi

Raqamli transformatsiya hozirgi zamon ta'lim tizimining ajralmas qismi bo'lib, u ta'lim jarayonining mazmuni, shakli va boshqaruv mexanizmlarini o'zgartirmoqda. Ilmiy adabiyotlarni tahlil qilish shuni ko'rsatadiki, raqamli texnologiyalarni ta'limga joriy etish nafaqat o'quv jarayonining samaradorligini oshiradi, balki inson kapitalini rivojlantirish va bilimlar iqtisodiyotini shakllantirishga ham yordam beradi.

Schwab (2017), to’rtinchi sanoat inqilobi konsepsiyasini taklif qilgan, raqamli texnologiyalar jamiyatning barcha sohalariga xususan ta’lim tizimiga ham chuqur ta’sir ko’rsatishini ta’kidlaydi. Uning fikriga ko’ra, zamonaviy ta’lim tizimi moslashuvchan, innovatsion va texnologiyalarga integratsiyalashgan bo’lishi kerak. Bundan tashqari, axborot jamiyatining shakllanishini tahlil qilib, tarmoqli tuzilmalar bilim almashinuvi va ta’lim samaradorligini oshirishda muhim vosita ekanligini isbotladi (Castells, 2010).

Bates (2019) ta’limni raqamlashtirish masalalarini ham o’zining asarlarida keng ko’rib chiqilgan. U “Teaching in a Digital Age” nomli asarida onlayn ta’lim, aralash va masofaviy o’qitish modellari zamonaviy ta’lim tizimining asosiy yo’nalishlariga aylanayotgani haqida gapiradi. Fullan (2016) esa ta’lim tizimidagi innovatsion o’zgarishlarni samarali boshqarish, pedagoglarning kasbiy rivojlanishi va yetakchilik omillarining ahamiyatini alohida qayd etadi. Shuningdek, raqamli kompetensiyalarni rivojlantirish mavzusi Yevropa Komissiyasi tomonidan ishlab chiqilgan DigComp modeli orqali tizimli ravishda ochib berilgan va bu model ta’lim tizimida raqamli savodxonlikni baholashning muhim vositasi hisoblanadi (European Commission, 2019).

Xalqaro tashkilotlar, xususan, UNESCO va OECD tomonidan olib borilgan tadqiqotlar ham raqamli transformatsiyaning ta’lim sifatiga ta’sirini chuqur tahlil qiladi. UNESCO ta’limni raqamlashtirish orqali ta’limga keng qamrovli kirishni ta’minlash va inkluziv ta’limni rivojlantirish mumkinligini ta’kidlaydi (UNESCO, 2021). OECD esa raqamli texnologiyalarni samarali qo’llash o’quvchilarning funksional savodxonligini oshirishga xizmat qilishini qayd etadi (OECD, 2020).

O’zbekiston Respublikasida ham ta’lim tizimini modernizatsiya qilish va raqamlashtirish masalalari davlat siyosatining ustuvor yo’nalishlaridan biri hisoblanadi. Xususan, O’zbekiston Respublikasi Prezidentining 2020-yil 5-oktabrdagi PF-6079-son Farmoni bilan tasdiqlangan “Raqamli O’zbekiston - 2030” strategiyasi ta’lim tizimiga zamonaviy axborot-kommunikatsiya texnologiyalarini

keng joriy etish, elektron ta'lim resurslarini rivojlantirish hamda IT sohasida malakali kadrlar tayyorlashni nazarda tutadi (O'zbekiston Respublikasi Prezidenti, 2020). Shuningdek, 2023-yilda qabul qilingan “O'zbekiston - 2030” strategiyasi ta'lim sifatini xalqaro standartlarga moslashtirish, innovatsion pedagogik texnologiyalarni joriy etish va raqamli infratuzilmani rivojlantirishga qaratilgan (O'zbekiston Respublikasi Prezidenti, 2023).

Mahalliy olimlar tomonidan ham mazkur yo'nalishda qator ilmiy tadqiqotlar amalga oshirilgan. Jumladan, N. Muslimov va U. Begimqulovlar (2017) ilmiy ishlarida pedagogik innovatsiyalar va axborot-kommunikatsiya texnologiyalarining ta'lim samaradorligini oshirishdagi o'rni asoslab berilgan. O'zbekistonda ta'lim tizimini modernizatsiya qilishning institutsional va iqtisodiy jihatlarini tahlil qilgan (Shodmonov, 2015; Xodjayev, 2018).

Oliy ta'lim tadqiqotchilari ta'limni modernizatsiya qilishda raqamli transformatsiyaning roliga alohida e'tibor qaratishgan, ammo innovatsion mexanizmlarni kompleks tarzda o'rganish va ularni amaliy qo'llash masalalari O'zbekiston sharoitida hali ham eng dolzarb masala bo'lib qolmoqda, chunki yuqoridagi adabiyotlar tahlili shuni ko'rsatadiki. Shu nuqtai nazardan, tadqiqot raqamli transformatsiya sharoitida milliy ta'lim tizimini rivojlantirishning eng samarali usullarini aniqlashga qaratilgan.

Yuqoridagi ilmiy adabiyotlar tahlili shuni ko'rsatadiki, raqamli transformatsiya ta'lim tizimini modernizatsiya qilishning muhim omili sifatida keng o'rganilgan bo'lsa-da, O'zbekiston sharoitida innovatsion mexanizmlarni kompleks tarzda tadqiq etish va ularni amaliyotga joriy etish masalalari hali ham dolzarbligicha qolmoqda. Shu jihatdan, mazkur tadqiqot milliy ta'lim tizimini raqamli transformatsiya sharoitida rivojlantirishning samarali yo'nalishlarini aniqlashga qaratilgan.

Metodologiya

Ushbu tadqiqotda O'zbekiston ta'lim tizimini raqamli transformatsiya sharoitida yangilashga xizmat qiluvchi innovatsion mexanizmlarni aniqlash maqsadida kompleks ilmiy yondashuvdan foydalanildi. Metodologik asos sifatida tizimli va institutsional yondashuvlar tanlanib, ular ta'lim tizimini yagona ijtimoiy-iqtisodiy tizim sifatida chuqur tahlil qilish imkonini yaratdi.

Tadqiqot jarayonida nazariy hamda empirik usullar uyg'un holda qo'llanildi. Nazariy qismda ilmiy manbalarni tahlil qilish, qiyosiy va mantiqiy tahlil, umumlashtirish, shuningdek, induksiya va deduksiya metodlaridan foydalanildi. Empirik bosqichda esa O'zbekiston Respublikasi Prezidentining “Raqamli O'zbekiston - 2030” strategiyasi (PF-6079) va “O'zbekiston - 2030” strategiyasi kabi normativ-huquqiy hujjatlar bilan bir qatorda rasmiy statistik ma'lumotlar o'rganildi va tahlil qilindi.

Olingan natijalar tahliliy-sintez usuli yordamida umumlashtirilib, ta'lim tizimini modernizatsiya qilishning tashkiliy, pedagogik hamda texnologik yo'nalishlari bo'yicha ilmiy-amaliy tavsiyalar ishlab chiqildi. Tanlangan metodologik yondashuv tadqiqot natijalarining ishonchliligi, ilmiy asoslanganligi va amaliy ahamiyatini ta'minlashga xizmat qiladi.

Tahlil va natijalar

Raqamli transformatsiya O'zbekiston ta'lim tizimida tub o'zgarishlarni keltirib chiqardi, ta'lim sifatini oshirdi, boshqaruv samaradorligini oshirdi va ta'lim xizmatlarining ochiqqligini ta'minladi. Tadqiqotlarga ko'ra, so'nggi yillarda mamlakatimizda ta'limni raqamlashtirish bo'yicha amalga oshirilgan islohotlar tizimlashtirildi va ta'lim jarayonining barcha bosqichlarini har tomonlama qamrab oldi.

Birinchidan, ta'lim jarayoniga axborot-kommunikatsiya texnologiyalarini keng joriy etish o'rganish samaradorligini sezilarli darajada oshirdi. Xususan, elektron o'quv platformalari va masofaviy ta'lim tizimlarining rivojlanishi nafaqat

ta’lim olish imkoniyatini kengaytirdi, balki mintaqalar o’rtasidagi tafovutlarni kamaytirishga ham hissa qo’shdi. Pandemiya davrida joriy etilgan onlayn ta’lim tajribasi keyingi yillarda yanada takomillashtirildi va aralash o’qitish modeli keng qo’llanila boshlandi. Bu talabalarning mustaqil ta’lim olish ko’nikmalarini rivojlantirishga ijobiy ta’sir ko’rsatdi.

Tahlillar shuni ko’rsatadiki, O’zbekiston Respublikasida “Raqamli O’zbekiston - 2030” strategiyasi doirasida ta’lim muassasalarining raqamli infratuzilmasi sezilarli darajada yaxshilandi. Ta’lim muassasalarini yuqori tezlikdagi internet bilan ta’minlash, kompyuter texnikasi va multimedia vositalari bilan jihozlash hamda elektron boshqaruv tizimlarini joriy etish ta’lim sifatini oshirishning muhim omiliga aylandi. Shu bilan birga, elektron jurnal va kundalik tizimlari, onlayn qabul platformalari hamda masofaviy baholash mexanizmlarining joriy etilishi boshqaruv jarayonlarining shaffofligini ta’minladi.

№	Ko’rsatkichlar	2019	2021	2023	2025	Ta’lim sifatiga ta’siri
1	Internetga ulangan ta’lim muassasalari ulushi (%)	65	78	90	95	Ta’limga kirish imkoniyati kengaydi
2	Kompyuterlar bilan ta’minlanganlik (100 nafar o‘quvchiga)	12	18	25	30	Interaktiv o‘qitish samaradorligi oshdi
3	Elektron ta’lim platformalaridan foydalanuvchilar ulushi (%)	20	45	70	85	Masofaviy ta’lim rivojlandi
4	Raqamli kompetensiyaga ega pedagoglar ulushi (%)	30	50	68	80	Ta’lim sifati yaxshilandi

5	Elektron boshqaruv tizimlari joriy etilgan muassasalar (%)	25	55	75	90	Boshqaruv shaffofligi ta’minlandi
---	--	----	----	----	----	-----------------------------------

1-jadval. O’zbekiston ta’lim tizimida raqamli transformatsiyaning asosiy ko’rsatkichlari

O’qituvchilarning raqamli ko’nikmalarini oshirish modernizatsiya ishlarining asosiy jihatlaridan biridir. Ma’lumotlarni tahlil qilgandan so’ng, o’qituvchilar uchun tashkil etilgan professional rivojlanish dasturlari va qo’shimcha o’quv mashg’ulotlari ularning raqamli texnologiyalardan foydalanishdagi malakasini oshirishga katta hissa qo’shganligi aniqlandi. Natijada, ta’lim jarayonlariga interaktiv yondashuvlar, multimedia qurilmalari va sun’iy intellekt xususiyatlarini kiritish oshdi, bu esa talabalarning faolligini va darslarning samaradorligini oshirishga olib keldi.

Yana bir muhim natija ta’lim sohasida yangi boshqaruv vositalarini joriy etish bo’ldi. Raqamli boshqaruv platformalari nafaqat ta’lim jarayonini diqqat bilan kuzatib borish, balki tezkor statistik ma’lumotlarni tahlil qilish va ushbu topilmalar asosida qarorlar qabul qilish imkonini berdi. Ta’lim muassasalari samaradorligi oshdi va resurslardan tejamkorroq foydalanildi.

Shuningdek, ta’lim tizimida innovatsion boshqaruv mexanizmlarining joriy etilishi muhim natijalardan biri sifatida e’tirof etildi. Raqamli boshqaruv platformalari yordamida ta’lim jarayonini monitoring qilish, statistik ma’lumotlarni tezkor tahlil etish va qarorlar qabul qilish imkoniyatlari kengaydi. Bu esa ta’lim muassasalari faoliyatining samaradorligini oshirish bilan birga, resurslardan oqilona foydalanishni ta’minladi.

Biroq olib borilgan tahlillar ayrim muammolar mavjudligini ham ko’rsatdi. Jumladan, ayrim hududlarda internet tezligining pastligi, texnik jihozlarning

yetishmasligi hamda pedagoglarning raqamli kompetensiyalaridagi tafovutlar raqamli transformatsiya jarayonining to’liq amalga oshirilishiga to’sqinlik qilmoqda. Bundan tashqari, kiberxavfsizlikni ta’minlash, raqamli kontent sifatini oshirish va milliy ta’lim platformalarini rivojlantirish zarurati saqlanib qolmoqda.

Xulosa va takliflar

Raqamli transformatsiya mamlakatning barqaror ijtimoiy-iqtisodiy rivojlanishini ta’minlashda muhim omil hisoblanadi. So’nggi yillarda ta’lim sohasida amalga oshirilayotgan keng ko’lamli islohotlar, xususan, axborot-kommunikatsiya texnologiyalarini joriy etish, elektron ta’lim platformalarini rivojlantirish va raqamli boshqaruv tizimlaridan foydalanish ta’lim sifatini oshirishga sezilarli ta’sir ko’rsatdi. Ushbu o’zgarishlar, shuningdek, ta’lim xizmatlarini diversifikatsiya qilish va zamonaviy ta’lim texnologiyalaridan keng foydalanishga olib keldi.

Tahlil asosida ta’lim tizimini modernizatsiya qilishda uch jihat - tashkiliy, pedagogik va texnologik innovatsiyalarning bir-birini to’ldirishi katta ahamiyatga ega ekanligi aniqlandi. Tashkiliy mexanizmlar boshqaruv samaradorligi va shaffofligini oshirishga olib kelsa-da, pedagogik mexanizmlar ta’lim jarayonining mazmunini boyitadi va talabalarning mustaqil fikrlashi va ijodiy yondashuvini rivojlantiradi. Sun’iy intellekt, bulutli texnologiyalar va Ta’limni boshqarish tizimi (LMS) platformalari kabi texnologik mexanizmlardan foydalanish ta’lim jarayonining moslashuvchanligi va samaradorligini ta’minlaydi.

Shu bilan birga, tadqiqot davomida ba’zi muammolar aniqlandi. Boshqa narsalar qatorida, mintaqalar o’rtasida raqamli infratuzilmaning notekis rivojlanishi, o’qituvchilarning raqamli kompetensiyalaridagi tafovutlar, sifatli raqamli ta’lim kontentining yetishmasligi va kiberxavfsizlik bilan bog’liq muammolar ta’lim tizimini raqamli transformatsiya qilish jarayoniga to’sqinlik qilmoqda. Ushbu

muammolarni hal qilish ta'lim tizimini yanada takomillashtirishning muhim shartidir.

Tadqiqot natijalari asosida O'zbekiston ta'lim tizimini raqamli transformatsiya orqali samarali modernizatsiya qilish uchun bir qancha ilmiy va amaliy takliflar ishlab chiqildi. Birinchidan, ta'lim muassasalarining raqamli infratuzilmasini yanada takomillashtirish katta ahamiyatga ega. Barcha hududlardagi, ayniqsa chekka va qishloq joylardagi maktablarni yuqori tezlikdagi internet va zamonaviy texnik uskunalalar bilan ta'minlash orqali raqamli tengsizlikni kamaytirish zarur.

Shu bilan birga, o'qituvchilarning raqamli kompetentsiyalarini rivojlantirish ta'lim tizimini modernizatsiya qilishning asosiy omillaridan biridir. O'qituvchilar uchun uzluksiz kasbiy rivojlanish dasturlarini tashkil etish va ularga zamonaviy pedagogik va axborot-kommunikatsiya texnologiyalaridan samarali foydalanishni o'rgatish ta'lim sifatini oshirishga xizmat qiladi. Bu jarayonda xalqaro standartlarga muvofiq sertifikatlash tizimini joriy etish ham muhim ahamiyatga ega. Ta'lim jarayonining samaradorligini oshirish uchun milliy raqamli ta'lim platformalarini rivojlantirish va yuqori sifatli elektron ta'lim kontentini yaratish zarur. Ta'limni boshqarish tizimi (LMS) platformalarini takomillashtirish, sun'iy intellekt, katta ma'lumotlar va bulutli texnologiyalarni ta'lim jarayoniga integratsiya qilish talabalarga individual o'quv yo'nalishlarini shakllantirish va ta'limning moslashuvchanligini ta'minlash imkoniyatini beradi.

Bundan tashqari, ta'lim tizimida kiberxavfsizlikni ta'minlash eng dolzarb vazifalardan biridir. Axborot resurslarini himoya qilish, shaxsiy ma'lumotlar xavfsizligini ta'minlash va ta'lim jarayoni ishtirokchilarining raqamli madaniyatini oshirish kabi kompleks chora-tadbirlarni amalga oshirish zarur. Bundan tashqari, ta'lim muassasalarida raqamli boshqaruv tizimlarini joriy etish, elektron hujjat aylanishi va monitoring mexanizmlaridan keng foydalanish nafaqat boshqaruv samaradorligini, balki shaffoflikni ham oshiradi.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR

1. Bates, A.W. (2019) *Teaching in a Digital Age: Guidelines for Designing Teaching and Learning*. 2nd edn. Vancouver: Tony Bates Associates Ltd.
2. Begimqulov, U. (2017) *Pedagogik innovatsiyalar va axborot texnologiyalari*. Toshkent: Fan va texnologiya.
3. Castells, M. (2010) *The Rise of the Network Society*. 2nd edn. Oxford: Wiley-Blackwell.
4. European Commission (2019) *The Digital Competence Framework for Citizens (DigComp 2.1)*. Luxembourg: Publications Office of the European Union.
5. Fullan, M. (2016) *The New Meaning of Educational Change*. 5th edn. New York: Teachers College Press.
6. Muslimov, N.A. (2016) *Kasbiy ta’lim pedagogikasi*. Toshkent: O’qituvchi.
7. OECD (2020) *Education in a Digital Age: Healthy and Happy Children*. Paris: OECD Publishing.
8. O‘zbekiston Respublikasi Prezidenti (2020) “*Raqamli O‘zbekiston – 2030*” strategiyasini tasdiqlash to‘g‘risida, PF-6079-son Farmon, 5-oktabr. Toshkent.
9. O‘zbekiston Respublikasi Prezidenti (2023) “*O‘zbekiston – 2030*” strategiyasi to‘g‘risida. Toshkent.
10. Schwab, K. (2017) *The Fourth Industrial Revolution*. Geneva: World Economic Forum.
11. Shodmonov, Sh.Sh. (2015) *Ta’lim tizimini modernizatsiya qilishning iqtisodiy asoslari*. Toshkent: Iqtisodiyot.
12. UNESCO (2021) *Reimagining Our Futures Together: A New Social Contract for Education*. Paris: UNESCO Publishing.
13. Xodjayev, R.Kh. (2018) *Oliy ta’lim tizimini rivojlantirish strategiyalari*. Toshkent: Fan.

- 14.**World Bank (2020) *Remote Learning, Distance Education and Online Learning during the COVID-19 Pandemic: A Resource List*. Washington, DC: World Bank.